

AZERBAIJAN TİCARİ BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN CAMELS YÖNTEMİ İLE PERFORMANS ANALİZİ

Gülcan ÇAĞIL*
Shahriyar MUKHTAROV**

Özet

1980'li yıllardan itibaren serbestleşme ile birlikte finansal piyasalarda özellikle bankacılık sektöründe işlemlerin karmaşıklaştığı, yaşanan yoğun rekabetin de etkisiyle risk yönetimi, performans ölçümü, denetim gibi konuların daha önemli hale geldiği gözlenmektedir. Bankaların düzenli çalışmalarını teminen uzaktan gözetim ve yerinden denetimin bir aracı olarak kullanılan CAMELS dereceleme sistemi çeşitli ülkelerde yıllardır kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı 2007-2010 döneminde Azerbaycan'da faaliyette bulunan yerli ve yabancı sermayeli bankalarda CAMELS analizinin uygulanması ve çeşitli önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Bankacılık Sektörü, Performans, CAMELS

PERFORMANCE ANALYSIS OF COMMERCIAL BANKING SECTOR OF AZERBAIJAN BY CAMELS METHOD

Abstract

It's seen that transactions have become complex in financial markets, especially in banking sector, with liberalization as from 1980s and that issues such as risk management, performance measurement, inspection have become more important with the effect of severe competition. CAMELS rating system that is a means of remote surveillance and on-site inspection in order for regular works of banks has been used in various countries for years. The aim of this study is to make CAMELS analysis in foreign and domestic banks operating in Azerbaijan in 2007-2010 periods and to make various suggestions.

Keywords: BankingSystem, Performance, CAMELS

* Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Aktüerya Bölümü, Öğretim Üyesi

** Azerbaycan Qafqaz Üniversitesi, İİBF, Dünya Ekonomisi Bölümü, Araştırma Görevlisi

Giriş

Ülke ekonomisinin yapıtaşlarından biri olan bankacılık sektörünün uluslararası ticaretin hızla geliştiği, teknolojik atılımların yaşandığı globalleşen dünyadaki önemi gittikçe artmaktadır. Bankacılık sisteminde yaşanan sorunlar ekonomideki olumsuzlukların ortaya çıkmasında etkin bir rol oynamaktadır. Bankacılık sektörünün sergilediği performans ülkedeki tüm ekonomik birimleri etkilediğinden sektörün performansının ölçülmesi ve denetiminin yapılması önem taşımaktadır. Günümüzde pek çok ülke bankacılık sektörlerinin performanslarının değerlendirilmesi ile ilgili değişik sistemler kullanmaktadır. 1980'li yıllarda ilk olarak ABD gözetim ve denetim otoriteleri tarafından bankaların yerinde denetimi için geliştirilen CAMELS Derecelendirme Sistemi Azerbaycan'da dason zamanlarda bankaların performanslarının ölçülmesinde Merkez Bankası tarafından kullanılmaktadır.

Genel olarak yerinde denetim amacıyla kullanılan CAMELS değerlendirme sistemi, özellikle ABD'de uzaktan gözetimin önemli araçlarından biridir. Bankaların düzenli ve güvenli çalışmalarını sağlamak için kullanılan bu bileşik performans değerinde; C sermaye yeterliliğini, A varlık kalitesini, M yönetim yeterliliğini, E kazanç durumunu, L likiditeyi, S ise piyasa riskine duyarlılığı göstermektedir.

I. Genel Olarak Azerbaycan'da Bankacılık Sektörü

1991'de bağımsızlığını kazanan Azerbaycan merkezi planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişi kendisine hedef seçmiş ve bu alanda çalışmalara başlamıştır. Azerbaycan'da ekonomik geçiş sürecini komünist sistemden kalma mevzuatla gerçekleştirmek mümkün olmadığı için yeni yasal düzenlemelerin yapılmasına hız verilmiştir. [1] Serbest piyasa ekonomisine geçme yolundaki en önemli adımlardan birisini oluşturan bankacılık ve merkez bankacılığı konusundaki düzenlemeler de geciktirilmeden yürürlüğe koyulmuştur. Böylece merkez bankası ve ticari bankalar olmak üzere iki kesimli bir bankacılık sistemi oluşturulmuştur. Yeni oluşan Azerbaycan bankacılık sisteminin yapısı ise Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (ACMB), Bankalararası Döviz Piyasası, Devlet Bankaları ve Özel bankalardan oluşmaktadır.[2]

Azerbaycan'da bankacılık sektörünün gelişim süreci üç aşamada incelenebilir. Birinci aşamada 1990-1992 yılları arasında Merkez Bankası kurulmuştur. İkinci aşama olarak, 1992-1994 yıllarında hiper-enflasyon döneminde istikrarsız bir ortamda bankacılık sistemi gelişmiştir. 1994 sonrasında ise makroekonomik istikrar ortamında bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılarak gelişimi amaçlanmıştır.[3]

Serbest piyasa ekonomisine geçişin ilk yıllarında Azerbaycan'da bankacılık sektörü yeni geliştiği için bankalar üzerinde güçlü bir kontrol ve denetim bulunmamaktaydı. Bu nedenle hukuki boşluklardan yararlanan ticari bankalar hızla artmış ve genellikle spekülasyon işlemleri yapmışlardır. Ancak banka kuruluş sermayesinin artırılması, birtakım kanunların çıkarılması ve sektörün etkin bir şekilde denetlenmesi sonucunda banka sayısının zamanla azaldığı gözlenmiştir.

31 Aralık 2012 itibari ile 1'i kamu, 20'si yerli sermayeli ve 22'side yabancı sermayeli bankalar olmak üzere Azerbaycan'da toplam 43 banka faaliyet göstermektedir. 2004 yılından sonra Azer-

baycan'da yabancı sermayeli banka sayısı hızlı bir şekilde artmış yerli sermayeli banka sayısında ise düşüş yaşanmıştır.[4]

I.1. Aktifler

Azerbaycan bankacılık sektörü konsolide aktif kalemlerinin 2006-2010 dönemi miktarları (Milyon AZN¹) ve toplam aktifteki paylarının gelişimi Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Azerbaycan Bankacılık Sektörü Aktiflerinin Gelişimi

	Likit Aktifler		Krediler		Donuk Aktifler		Diğer Aktifler		Toplam Aktifler	
	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%
2006	942,5	25	2.280,0	60,3	230,8	6,1	324,7	8,6	3.778	100,0
2007	979	14,56	4.681,2	69,6	472,30	7,02	593,19	8,82	6.725,7	100,0
2008	1.420,1	13,8	7.231,7	70,39	795,8	7,75	825,92	8,04	10.273,5	100,0
2009	1.310,8	11,2	8.563,1	73,4	836,1	7,2	955,2	8,2	11.665,2	100,0
2010	1.996,0	15	9.099,0	68,4	1070,0	8,1	1.125,9	8,5	13.290,8	100,0
2011	2.031,6	14,3	9.574,1	67,2	1.440,8	10,1	1.212,8	8,51	14.259,2	100,0
2012	2.144,5	12,2	11.377,3	64,4	1.600,9	9,1	2.520,6	14,29	17,643,5	100,0

Kaynak: ACMB, *Statistik Bülteni*, (12/2012), s.54.

Tablo 1'den anlaşıldığı gibi, Azerbaycan bankacılık sektörünün konsolide aktiflerinin değerleri 2006 – 2012 yılları itibarıyla hem reel, hem de nominal olarak artmıştır. Likit aktifler ve krediler kalemlerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı 2006 – 2009 yıllarında %25'ten %11,2'ye azalırken, 2012 yılında %12,2'ye yükselmiştir. Kredilerin payı ise, incelenen dönemde %60,3'den %64,4'e yükselmiştir. Kredilerin toplam aktifler içindeki payı 2009 yılından itibaren sürekli olarak azalsada, miktar olarak artmıştır. Likit değerlerin krediye dönüştürülerek ekonomiye kazandırılması bankacılık sektörünün daha etkin çalıştığını göstermektedir.[5]

I.2. Pasifler

Azerbaycan bankacılık sektörü 2006–2012 dönemlerindeki konsolide pasiflerin miktarı (Milyon AZN) ve pasif kalemlerinin toplam pasifler içindeki paylarının gelişimi aşağıda Tablo 2'de yer almaktadır.

1 Azerbaycan Yeni Manatı (Azerbaycan Para Birimi)

Tablo2: Azerbaycan Bankacılık Sektörü Pasiflerinin Gelişimi

	Mevduatlar		Mevduat Dışı Kaynaklar		Diğer Pasifler		Özkaynak		Toplam Pasifler	
	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%	Milyon (AZN)	%
2006	2.233,1	59,1	536,3	19,5	205,4	5,4	603,3	16,0	3.778	100,0
2007	3.437,94	51,1	1.720,2	25,6	469,5	7	1.098,1	16,3	6.725,7	100,0
2008	4.055,1	39,5	3.869,5	31,8	1.248,3	12,5	1.704,7	16,6	10.273,5	100,0
2009	4.293,4	36,8	4.477,9	38,4	888,9	7,6	2.005	17,2	11.665,2	100,0
2010	5.165,3	38,9	5.141,5	38,7	814,9	6,1	2.169,1	16,3	13.290,8	100,0
2011	6.673,4	46,80	4352	30,5	806,3	5,7	2.427,5	17	14.259,2	100,0
2012	7.710,9	43,7	5.172,1	29,3	2.205,1	12,5	2.555,3	14,5	17.643,5	100,0

Kaynak:ACMB, Statistlik Bülleten, (12/2012), s.54.

Tablo 2' ye bakıldığında Azerbaycan bankacılık sektörü toplam pasiflerinin 3.778 Milyon AZN'den 17.643,5 Milyon AZN'e kadar arttığı görülmektedir. Pasifler içinde Mevduat ve Dış Kaynaklar kalemlerinde önemli değişimler yaşandığı bilinmektedir. Mevduatların miktarının yükselmesine rağmen, toplam pasifler içindeki payı %59,1'den %43,7'e düşmüştür. Mevduat dışı kaynakların pasifler içindeki payı aynı dönemde %19,5'den %29,3'e çıkmıştır. Bu durum, bankaların artan kredi taleplerini topladıkları mevduatlarla karşılayamadıkları için, ulusal ve uluslararası mali kuruluşların kaynaklarına yöneldiklerini göstermektedir.

2. CAMELS Derecelendirme Sistemi ve Bileşenleri

CAMELS, ABD'de gözetim ve denetim otoriteleri tarafından oluşturulan ve ticari bankaların risk bazlı denetimi sırasında genel durumlarının tespitinde ve uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan bir derecelendirme sistemidir. Bu sistem bankaların mali durumunun; ilgili yasa ve düzenlemelere ne derece uyduğunu, yönetim kalitesini ve iç kontrol sistemini yansıtmak için tasarlanmıştır. Genel olarak yerinde denetim amacıyla kullanılan bu sistem özellikle ABD'de uzaktan gözetimin önemli araçlarından biridir. CAMELS dereceleri, denetim sonucunda denetçiler tarafından elde edilen, bir bankanın mali durumunun kalitesinin, risk profilinin ve genel performansının sayısal olarak değerlendirilmesidir.[6]

CAMELS derecelendirme sistemi oluşturulurken ilk olarak bankalar her bir CAMELS bileşeni için değerlendirilmektedir. Bunun için çeşitli finansal rasyolar kullanılmakta ve derecelendirme 1-5 arası bir ölçek üzerinden yapılmaktadır. Buna göre "1" ilgili bileşende en iyi performans gösteren kurumları temsil etmekte ve artan derece kötüleşen durumu göstermektedir. Bileşenler belirlenen şekilde ayrı ayrı hesaplandıktan sonra bu bileşenlerin ağırlıklı ortalaması o bankanın genel notunu vermektedir. Sözkonusu değerlendirme yapılırken kullanılan ağırlıklar tamamen denetçinin kontrolünde olup; bankanın yapısı, büyüklüğü, genel veya bankaya özgü konular da dikkate alınmaktadır. Bankaların hesaplanan bileşik CAMELS notu da yine 1 ile 5 arasındadır. Buna göre;

- “1” her yönden güçlü bankaları (bankanın CAMELS’i oluşturan her bir bileşen için notu 1 ya da 2 olmalı),
- “2” genel olarak güçlü bankaları (her bir bileşen derecesi 3’den kötü olmamalı),
- “3” bankanın performansı ile ilgili problemler olduğunu, tatminkar bir yapıda çalışmadığını, olası şoklara karşı yeterince dayanıklı olmadığını ve denetçilerin sorunlu alanlara eğilmesi gerektiğini,
- “4” genel olarak ciddi problemleri olan, mali / yönetsel bozulmaların yaşandığı ve dolayısıyla performansı kötü olan bankaları,
- “5” çok ciddi mali / yönetsel problemleri olup, yüksek batma riski taşıyan bankaları, temsil etmektedir.[7]

CAMELS’i meydana getiren bileşenler oluşturulurken aynı finansal rasyo birden fazla bileşende kullanılabilir. Örneğin, bankaların aktif yapılarını değerlendirirken kullanılan rasyoların bir kısmı aynı anda hem karlılığı, hem likiditeyi hem de aktif kalitesini etkileyebilmektedir.

CAMELS sistemi temelde altı faktörden meydana gelen, performans değerlendirme, gözetim ve denetim gibi alanlarda kullanılan bir oran yaklaşımıdır. Bu sistem söz konusu faktörlerin değerlendirilmesinde kurumun büyüklüğünü, yapısının karmaşıklığını, operasyonların zorluk derecesini, risk profilini dikkate almaktadır.[8]

- C;** sermaye yeterliliği (capitaladequacy)
- A;** aktif kalitesi (assetquality)
- M;** yönetim yeterliliği (managementadequacy)
- E;** kazanç durumu (earnings)
- L;** likidite (liquidity)
- S;** piyasa riskine duyarlılık (sensitivityto market risk)

Sermaye Yeterliliği; Bankanın sermayesini miktar ve kalite açısından değerlendiren oranlar kullanılarak bankanın sermaye yeterliliği değerlendirilmektedir.[9]

Aktif Kalitesi; Bankanın Aktif kalitesi bileşeni, bilanço dışı işlemlerin yanı sıra, kredi riskinin ve yatırım portföylerinin beraberinde getirdiği mevcut ve potansiyel kredi riskini, sahip olunan diğer varlıkların ve gayrimenkullerin kalitesini göstermektedir. Yönetimin kredi riskini tanımlaması, ölçmesi, izlemesi, kontrol etmesi bu bileşen içerisinde değerlendirilmektedir.[10]

Yönetim Yeterliliği; Yönetim kalitesi, yönetsel kapasiteyi ve performansı temsil etmektedir. Bu bileşen yardımıyla yönetim kurulu ve yönetimin kendi görevleriyle ilgili olarak, kurumun faaliyetlerine ilişkin riskleri tanımlama, ölçme, izleme ve kontrol etme ve kurumun yürürlükteki yasa ve yönetmeliklere uygun güvenli ve etkili çalışmasını sağlama kabiliyeti belirlenmektedir.[11]

Kazançlar; Kazançların kalitesi ve miktarı yetersiz yönetilmiş kredi riskinden, kredi ve finansal kiralama kayıpları için karşılıklara ilaveler yapılmasından ya da faiz oranlarındaki değiş-

kenliğinin kurumun kazançlarına gereğinden fazla yüklediği yüksek düzeydeki piyasa riskinden etkilenebilmektedir. Kazançların kalitesinin düşmesine, olağanüstü gelirlere olan aşırı bağımlılık, elverişsiz vergi etkisi, beklenmeyen olaylar gibi konular neden olabilir.[12]

Likidite Durumu; Kısa vadeli yükümlülükler ve beklenmedik nakit çıkışlarına cevap vermede yetersiz olan likit varlıkların, likidite riskine neden oldukları görülmektedir. Bankanın likidite pozisyonu bu bileşen aracılığıyla değerlendirilmektedir.[7]

Piyasa Riskine Duyarlılık; Bankacılık kurumunun gelirin veya sermayesine olumsuz etkidebilecek, faiz oranlarında, kurlarda, mal fiyatlarında, hisse senedi fiyatlarındaki değişimlerden kaynaklanan piyasa riskine duyarlılığı göstermektedir. Bu bileşen değerlendirilirken yönetimin piyasa riskini belirleme, ölçme, izleme ve kontrol etme yeteneği, kurumun büyüklüğü, faaliyetlerinin türü, karmaşıklığı ve maruz kaldığı piyasa riski seviyesiyle ilişkili olarak sermaye yeterliliği ve kazançlarının dikkate alınması gerekmektedir.[13]

3. CAMELS Derecelendirme Sistemine İlişkin Literatür İncelemesi

Bankacılık Sektöründe CAMELS performans analizi sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Literatürde CAMELS Derecelendirme Analizi ile ilgili yerli ve yabancı birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan bir kısmına aşağıda değinilecektir.

Thomson (1991), ABD'de 1980 sonrası banka iflaslarını CAMEL derecelendirme sistemine göre incelemiştir. Bu yöntemle kısa dönem finansal raporları kullanarak yaptığı analizde başarısızlık yaşamış bankaların yaklaşık %82'sini tespit etmiştir. Ayrıca CAMEL sistemine göre bankaların sağlamlılığını belirlemiş ve sistemin erken uyarı modeli olarak da geliştirilebileceğini vurgulamıştır.[14]

Cole ve Gunther (1995), uzaktan gözetim ve yerinde denetim sistemlerinin ürettiği bilgilerin geçerliliğini test etmişlerdir. Bankaların her üç ayda bir finansal rapor sunduklarını ve bu raporların en fazla altı ay geçerli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca CAMEL gibi denetim sistemlerinin sonuçlarının da üç ayda bir gözden geçirilmesi gerektiği bulgusuna ulaşmışlardır.[15]

Persons (1999), çalışmasında Güneydoğu Asya ülkelerinde 1997 yılında meydana gelen banka iflaslarının tahmin edilebilirliği üzerinde durmuştur. Çalışmada, 1993-1996 dönemindeki bankacılık rasyoları kullanılarak, CAMELS temel bazlı logistik testlerle başarısız bankalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada iflas eden 57 bankadan 41 tanesinin sorunlu olduğu bulunmuştur. Person, CAMELS sisteminin erken uyarı modeli olarak çalıştığı sonucuna ulaşmıştır.[16]

Hirtle ve Lopez (1999), FDIC'in bankalara ne zaman müdahale etmesi gerektiğini CAMELS analizi aracılığı ile değerlendirmişler; uzaktan gözetim sonuçlarının çok erken geçerliliğini yitirdiğine vurgu yapmışlardır. Çalışma sonucuna göre, FDIC'in CAMELS puanı üç, dört ve beş olan bankalar için yerinde denetime gitmesinin, erken uyarı görevini yaptığına dikkat çekmişlerdir. [6]

Gilbert vd. (2000), ABD'de banka iflaslarını CAMELS analizine göre incelemiştir. Çok sayıda banka iflaslarının yaşandığı 1989-1991 döneminin ele alındığı çalışmada, analiz sonuçlarına göre CAMELS notu 4 ve 5 olan bankaların yaklaşık %30'unun iflas ettiği gözlenmiştir. Çalışmada, uzaktan gözetim sistemlerinin banka başarısızlıklarının tahmin edilmesinde önemli bir erken uyarı görevi üstlenebileceği yargısına ulaşılmıştır. [17]

Derviz ve Podpiera (2004), Çek Cumhuriyeti Bankacılık Sektörü'nün aktif büyüklüğü bakımından yaklaşık yüzde 60'ını oluşturan üç bankanın CAMELS derecelendirme sonuçlarını StandardandPoor's tarafından verilen değerler ile kıyaslamışlardır. Çalışmada Logit modelleri kullanılmıştır. [18]

Kaya (2001), Türk Bankacılık Sektöründe 1997 ve 2000 yıllarında CAMELS analizini uygulamıştır. Çalışmada bankaların 1997 yılında aldıkları CAMELS değeri ile TMSF bünyesine alınma olasılıkları arasındaki ilişki incelenmiş ve bankaların aldıkları CAMELS notu yükseldikçe TMSF bünyesine alınma olasılıklarının düştüğü belirlenmiştir. Ayrıca, 1997 yılında aktif büyüklüğüne göre küçük bankaların daha iyi performans sergilediği, ancak, bu yapının 2000 yılında büyük bankalar lehine değiştiği görülmüştür. [7]

Tosuner vd. (2002), çalışmalarında faktör analizi kullanarak, Türk bankacılık sisteminin temel göstergeler oranlarını bulmaya çalışmışlardır. Fakat CAMELS bileşenlerinin tamam olarak Türk bankacılık sistemine uymadığı yönünde bulgulara ulaşmışlardır. [19]

Ersoy (2003), TMSF'ye devredilen Özel Sermayeli Bankaların, yaşanan krizlerden ve TMSF'ye devredilmeden önce nasıl bir finansal yapıya sahip olduklarını, performanslarını ve risklilik düzeylerini CAMELS derecelendirme sistemine göre tespit etmeye çalışmıştır. Analiz sonucuna göre, fona devredilen bankaların, fona devredilmeden ve yaşanan krizlerden önce fona devredilmeyen bankalara oranla, genel olarak kötü bir performans gösterdikleri ve mali yapılarının sağlam olmadığı ortaya çıkmıştır. [20]

Kılıç ve Fettahoğlu (2005), Türk Bankacılık Sektörü'nün Performansını CAMELS derecelendirme sistemine göre yerli ticari banka, yabancı ticari banka, kamu ticari banka, kalkınma ve yatırım banka grupları bazında incelemişlerdir. Sektörün performansının giderek iyileştiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, CAMELS derecelendirme sistemi temelleri üzerine kurulan "Bankacılık Sektörü Performans Endeksi" olarak adlandırılan bileşik endeks yönteminin, Türk Bankacılık Sektörü'nün yakın geçmişinde yaşanan gelişmeleri açıkladığı, bir erken uyarı sistemi şeklinde çalışarak sorunları büyümeden belirlediği ve gerekli önlemlerin alınması konusunda kullanılabilirliği sonucuna ulaşmıştır. [10]

Canbaş vd. (2005), faktör analizi kullanarak, Türk bankacılık sisteminin temel göstergeler oranlarını bulmaya çalışmışlardır. Ancak bu çalışmada CAMELS bileşenlerinin tamam olarak Türk bankacılık sistemine uymadığı yönünde sonuca ulaşmışlardır. Aktif kalitesi bileşeni önemlilik derecesinde düşük bulunurken, yönetim yeterliliği ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerinin de belirleyici faktörlerden olmadığı tespit edilmiştir. [21]

Çinko ve Avcı (2008), referans göstergeler kullanarak banka iflaslarını belirlemeye çalışmışlardır. CAMELS bileşenlerini oluşturan finansal oranlar yardımıyla, 2001 yılında TMSF'ye devredilen bankaları diskriminant analizi, lojistik regresyon ve yapay sinir ağları modelleri kullanarak tahmin etmeye çalışmışlardır. Analiz sonucuna göre, bir bankanın TMSF'ye devrinin temsili CAMELS oranları kullanılarak tahmin edilebilmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır. [22]

Boyacıoğlu vd. (2009), yapay sinir ağları modellerini kullanarak mali başarısızlıkların tahminindeki etkinlikleri ölçmeye çalışmışlardır. CAMELS bileşenlerini oluşturan oranları kullanarak bankaların fona devrini tahmin etmişlerdir. Çalışmada yapay sinir ağları modellerinin, bankaların finansal başarısızlığını ölçmede, diskriminant, lojistik regresyon ve k-sınıflaması modellerine üstünlük sağladığı sonucuna ulaşmıştır. [23]

Sakarya (2010), çalışmasında hisse senetleri İMKB’de işlem gören yerli ve yabancı sermayeli bankaların performanslarını CAMELS derecelendirme sistemine göre karşılaştırmalı olarak analiz etmiş ve çıkan sonuçlara göre Türk Bankacılık Sektörüne ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunmuştur.[12]

Şen ve Solak (2010), Türkiye’de faaliyette bulunan ticari bankaların performanslarını CAMELS derecelendirme sistemi aracılığıyla ölçmüşlerdir. Ayrıca çalışmada CAMELS sisteminin bankacılık krizlerini tahmin etmede başarılı olup olmadığını test etmişlerdir. Analiz sonuçlarına göre, ticari bankaların performanslarında 2001 krizi sonrasında bir iyileşme yaşandığı ve CAMELS sistemi krizin zamanını tam olarak tahmin etmede yetersiz kalsa da, bankaların riskliliğini ölçmede oldukça başarılı olduğu tespit edilmiştir.[13]

4. CAMELS Analizinin Uygulanması

Ekonominin en önemli yapıtaşlarından olan bankalar, uygulamakta oldukları politikaların etkinliğinin izlenmesi, ölçülmesi ve muhtemel risklere karşı gerekli önlemlerin zamanında ve yerinde alınabilmesi için bir çok ekonomik veriyi kullanmaktadır. Bu göstergeler aracılığıyla bankaların mevcut durumu izlenmekte ve değerlendirilmekte, ayrıca geleceğe yönelik politika alternatifleri de oluşturulmaktadır. Fakat, bankaların amaç fonksiyonunda yer alan ölçütlerin tek bir gösterge ile gösterilmesi veya izlenmesi genellikle zordur. Bu sorunun çözüm yöntemlerinden biri olarak “bileşik gösterge” yaklaşımı uzun bir süredir gelişmiş ülkeler tarafından kullanılmaktadır. Bu çerçevede bankalar, belirledikleri amaçlara ulaşmada oluşturdukları politikaların işleyip işlemediğini test etmek için CAMELS Analizini kullanmaktadırlar.

Çalışmada, Azerbaycan Bankacılık Sektörü’nün performansının genel hatlarıyla takibinin yapılmasında bileşik gösterge yaklaşımı temelleri üzerine kurulan Bankacılık Sektörü Performans Endeksi kullanılması amaçlanmaktadır.

Çalışma kapsamında, Azerbaycanda faaliyet gösteren ve verilerine ulaşılabilen 10 adet yerli ve 10 adet yabancı sermayeli ticari bankanın 2007-2010 yılları arasındaki performansları CAMELS analizi aracılığıyla yapılmaktadır. Söz konusu bankalar piyasada aktif büyüklüklerine göre Azerbaycan bankacılık sektörünün yaklaşık %73’ünü oluşturmaktadır. Analizde kullanılan yerli sermayeli ticari bankaların aktif büyüklükleri yaklaşık %50, yabancı sermayeli ticari bankaların aktif büyüklükleri ise yaklaşık %23’tür. Bu nedenle bu bankaların sektörü temsil yetkisi yüksektir. 2007 dönemi öncesi Azerbaycan bankalarına ait verilere ulaşamadığından analiz dönemi 2007-2010 aralığı olarak incelenmiştir.

4.1. Analizin Veri Seti ve Metodolojisi

Çalışmada kullanılan verilerin bir kısmı Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası’nın internet sayfasında yayımlanan Aylık İstatistik Bültenlerden ve yıllık raporlardan sağlanmıştır. Bir diğer kısmı ise Azerbaycan Bankalar Birliği (Azerbaycan Banklar Assosiasiyası)’nin yayımladığı “Azerbaycan Cumhuriyeti Bankacılık Sistemi Hakkında Genel Malumat Toplusu” Raporu ile Bankalar ve İşdünyası (Banklar ve Biznes) Dergisinden, bankaların internet sitesi ve yayımladıkları yıllık raporlar gibi çeşitli kaynaklardan sağlanmıştır.

Araştırmada öncelikle, Azerbaycan'da faaliyette bulunan ticari bankaların 2007-2010 yıllarına ilişkin CAMELS ana bileşenlerinin alt oranları olacak biçimde toplam 18 finansal oran (referans gösterge) tespit edilmiş, bu finansal oranlar ve CAMELS bileşenlerine belirli ağırlıklar verilmiştir. Söz konusu finansal oranların tespit edilmesinde ve ağırlıklandırılmasında konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar ile Azerbaycan Bankacılık Sektörünün yapısı ve mevcut durumu dikkate alınmıştır. Bahsi geçen referans göstergeler ve ağırlıklandırmalar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3: CAMELS Analizinde Kullanılan Oranlar

CAMELS		Ağırlıklar
DEĞİŞKENLER		
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği Oranları)	SYO	%20
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	SYO1	%35
(Özkaynaklar-Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	SYO2	%35
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı kaynaklar)	SYO3	%30
A-ASSET (Aktif Kalitesi Oranları)	AKO	%20
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	AKO1	%25
Krediler / Toplam Aktifler	AKO2	%45
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	AKO3	%30
M-MANAGEMENT (Yönetim Yeterliliği Oranları)	YYO	%10
Şube Başına Net Kar	YYO1	%40
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler	YYO2	%25
Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler	YYO3	%35
E- EARNINGS (Karlılık Oranları)	KO	%15
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	KO1 (ROE)	%35
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	KO2 (ROA)	%35
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	KO3	%30
L-LIQUIDITY (Likidite Oranları)	LO	%25
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	LO1	%30
Özkaynaklar / Mevduatlar	LO2	%40
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	LO3	%30
S-SENSITIVITY (Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları)	PRDO	%10
Net Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	PRDO1	%45
Menkul Kıymet Portföyü/ Toplam Aktifler	PRDO2	%25
Menkul Kıymet Portföyü / Toplam Krediler	PRDO3	%30
Toplam:		%100

Bir sonraki aşamada, bankaların seçilen göstergelere göre durumlarının karşılaştırılabilmesi için referans göstergeler hesaplanmıştır. Bunun için öncelikle Azerbaycan' da faaliyet gösteren tüm ticari bankaların her bir yılda ilgili her bir finansal oranı için aritmetik ortalama değeri referans değer olarak hesaplanmıştır. Referans değerler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: CAMELS Analizine Göre Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Referans Değerleri

CAMELS		Referans Değeri			
DEĞİŞKENLER		2010	2009	2008	2007
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği Oranları)	SYO				
Özkaynaklar / Toplam Pasifler	SYO1	16,3	17,2	16,6	16,3
(Özkaynaklar-Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	SYO2	8,3	10,0	8,8	16,3
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı kaynaklar)	SYO3	17,3	19,6	19,0	18,9
A-ASSET (Aktif Kalitesi Oranları)	AKO				
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	AKO1	8,1	7,2	7,5	7,0
Krediler / Toplam Aktifler	AKO2	68,4	73,4	70,4	69,6
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	AKO3	172,8	199,4	178,3	136,2
M-MANAGEMENT (Yönetim Yeterliliği Oranları)	YYO				
Şube Başına Net Kar	YYO1	503,1	404,5	325,4	579,3
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler	YYO2	60,2	62,6	79,3	87,9
Faiz Dışı Giderleri / Toplam Aktifler	YYO3	2,0	3,5	3,5	3,5
E EARNINGS (Karlılık Oranları)	KO				
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	KO1 (ROE)	8,6	19,4	22,6	17,6
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	KO2 (ROA)	1,2	2,8	2,9	2,6
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	KO3	132,3	147,2	157,3	159,1
L-LIQUIDITY (Likidite Oranları)	LO				
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	LO1	17,9	13,6	16,6	17,4
Özkaynaklar / Mevduatlar	LO2	41,2	46,7	42,0	31,9
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	LO3	15,0	11,2	14,0	14,6
S-SENSITIVITY (Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları)	PRDO				
Net Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	PRDO1	3,8	4,9	5,2	4,6
Menkul Kıymet Portföyü/ Toplam Aktifler	PRDO2	7,0	6,7	7,3	6,2
Menkul Kıymet Portföyü / Toplam Krediler	PRDO3	7,5	9,2	10,3	9,0

Referans değerler belirlendikten sonra bankacılık sektöründe yer alan ticari bankaların analiz dönemine ait gerçekleşen değerleri hesaplanmaktadır. Bundan sonraki aşamada, gerçekleşen değerler referans göstergelerine bölünüp 100 ile çarpılarak endeks değeri oluşturulmaktadır. Örneğin, özkaynaklar/toplam pasifler oranının referans değeri 16,3'tür. Buna göre özkaynaklar/toplam pasifler oranı 13,7 olarak gerçekleşen bir bankanın endeks değeri 83,7 $[(13,7/16,3)*100]$ olmaktadır.

Bütün bankalara ait referans göstergeler için endeks değerler hesaplandıktan sonra gerçekleşen değerlerle endeks değerleri kümeleri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmaktadır. Korelasyon katsayısının aldığı değerlerin artı veya eksi değer olmasına göre ilişkinin yönü "+" veya "-" olarak belirlenmektedir. Gösterge ile ilgili CAMELS bileşeni arasındaki ilişkinin yönüne bağlı olarak bankaların performansı artı değer (sapma değer) olarak bulunmaktadır. İlişkinin yönü "+" olduğu zaman Sapma değer = Endeks Değer - 100 formülüyle, ilişkinin yönü "-" olduğu zaman ise Sapma değer = 100 - Endeks Değer formülüyle hesaplanmaktadır. Örneğin, özkaynaklar/toplam pasifler oranı endeks değeri 83,7 olan bankanın ilişki yönü "+" olduğuna göre sapma değer $83,7-100=-16,3$ olarak bulunmaktadır. İlişki yönünün "-" olması durumunda ise sapma değer $100-83,7=16,3$ olarak gerçekleşecektir.[7]

İlgili bileşenin tüm göstergeleri için sapma değer hesaplandıktan sonra, her bir bileşeni meydana getiren rasyolara ait sapma değerler ilgili rasyoya ait katsayılarıyla çarpılmaktadır. Elde edilen değerler her bir bileşen bünyesinde toplanmaktadır. Bu işlemde elde edilen her toplam ilgili bileşenin CAMELS değerini vermektedir. Son olarak CAMELS sistemini meydana getiren her bir bileşen için belirlenen ağırlıklar ilgili bileşen değeri ile çarpılmakta ve bu çarpımların toplanmasıyla ulaşılan sonuç toplam CAMELS performansını vermektedir.

4.2. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi Uygulaması ve Değerlendirilmesi

Analiz kapsamında Azerbaycan'da faaliyet gösteren bankaların CAMELS Analizi uygulaması ve sonuçları ayrı ayrı olarak incelenmiştir.2007-2010 dönemine ait herbir yıl bazında CAMELS Analizi uygulaması sonuçları tablolar halinde aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5: Yerli Sermayeli Bankaların CAMELS Puanları

CAMELS	2007	2008	2009	2010	Ortalama
DEĞİŞKENLER					
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği Oranları)	-19,7	-25,9	-25,2	-28,7	-24,9
Özkaynaklar / Toplam Pasifler	-2,1	-6,6	-6,3	-5,7	-5,2
(Özkaynaklar-Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	-16,9	-15,0	-13,3	-18,3	-15,9
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı kaynaklar)	-0,6	-4,4	-5,6	-4,7	-3,8
A-ASSET (Aktif Kalitesi Oranları)	-3,9	6,6	6,0	6,7	3,8
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,1	4,3	2,4	4,5	3,3
Krediler / Toplam Aktifler	-4,1	0,2	-2,4	-1,5	-2,0
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	-1,9	2,1	5,9	3,7	2,5

CAMELS	2007	2008	2009	2010	Ortalama
M-MANAGEMENT (Yönetim Yeterliliği Oranları)	-53,8	-14,2	-34,8	-75,4	-44,5
Şube Başına Net Kar	-13,1	14,4	-0,1	-20,4	-4,8
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler	-17,1	-21,8	-23,2	-21,4	-20,9
Faiz Dışı Giderleri / Toplam Aktifler	-23,5	-6,7	-11,5	-33,6	-18,8
E EARNINGS (Karlılık Oranları)	8,1	-31,8	-28,2	-8,5	-15,1
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar (ROE)	5,6	-17,8	-15,1	-5,5	-8,2
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler (ROA)	-4,0	-15,7	-16,2	-6,7	-10,7
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	6,6	1,7	3,0	3,6	3,7
L-LIQUIDITY (Likidite Oranları)	12,2	-17,8	-4,3	-16,2	-6,5
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	2,6	-4,4	3,5	-2,5	-0,2
Özkaynaklar / Mevduatlar	8,1	-8,9	-12,4	-10,7	-6,0
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	1,5	-4,5	4,6	-2,9	-0,3
S-SENSITIVITY (Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları)	19,0	41,4	28,6	6,5	23,9
Net Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	-6,8	-3,3	0,6	-4,3	-3,5
Menkul Kıymet Portföyü / Toplam Aktifler	18,1	21,0	15,3	10,7	16,3
Menkul Kıymet Portföyü / Toplam Krediler	7,7	23,6	12,7	0,1	11,0
TOPLAM:	-3,9	-10,4	-9,8	-16,6	-10,2

Tablo 6: Yabancı Sermayeli Bankaların CAMELS Puanları

CAMELS	2007	2008	2009	2010	Ortalama
DEĞİŞKENLER					
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği Oranları)	-20,6	29,7	19,4	35,1	15,9
Özkaynaklar / Toplam Pasifler	-5,0	5,9	8,1	5,9	3,7
(Özkaynaklar-Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	-12,8	22,5	10,9	22,5	9,3
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı kaynaklar)	-2,8	6,7	0,5	6,7	2,9
A-ASSET (Aktif Kalitesi Oranları)	-2,6	-4,1	-24,9	-16,3	-12,0
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	-12,0	-3,9	-9,7	-8,0	-8,4
Krediler / Toplam Aktifler	-4,2	-5,9	-8,6	-2,7	-5,4
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	13,6	5,8	-6,5	-5,6	1,8

CAMELS	2007	2008	2009	2010	Ortalama
M-MANAGEMENT (Yönetim Yeterliliği Oranları)	17,5	-21,3	13,8	-75,5	-16,4
Şube Başına Net Kar	11,4	-7,0	9,4	11,7	6,4
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler	18,7	11,6	23,7	-0,4	13,4
Faiz Dışı Giderleri / Toplam Aktifler	-12,6	-25,8	-19,4	-86,8	-36,2
E EARNINGS (Karlılık Oranları)	15,6	8,4	-28,6	42,0	9,3
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar (ROE)	5,6	-1,7	-19,1	13,4	-0,4
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler (ROA)	1,3	8,0	-12,9	27,7	6,0
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	8,7	2,1	3,4	0,9	3,8
L-LIQUIDITY (Likidite Oranları)	19,3	20,3	44,8	11,2	23,9
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	6,4	5,8	24,0	5,4	10,4
Özkaynaklar / Mevduatlar	6,4	13,4	-1,2	2,4	5,3
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	6,5	1,1	22,0	3,4	8,2
S-SENSITIVITY (Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları)	-38,7	1,7	-17,9	-10,9	-16,4
Net Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	-13,6	-21,0	-18,6	-40,6	-23,4
Menkul Kıymet Portföyü/ Toplam Aktifler	-6,5	-6,3	12,0	14,9	3,5
Menkul Kıymet Portföyü / Toplam Krediler	-18,7	29,0	-11,3	14,8	3,5
TOPLAM:	7,2	9,5	5,4	4,2	4,9

Tablo 5'te yerli sermayeli bankaların CAMELS puanları, Tablo 6'da ise yabancı sermayeli bankaların CAMELS puanları 2007-2010 dönemine ilişkin yer almaktadır.

4.2.1. Sermaye Yeterliliği

Tablo 5'deyerli sermayeli bankaların sermaye yeterliliği bileşenine ilişkin hesaplamalarına bakıldığında incelenen dönemde kötü bir performans gösterdikleri ortaya çıkmaktadır. Bu bileşenin -24,9 ortalama değerle ikinci en kötü performans sergilediği gözükmektedir. Söz konusu bileşen 2010 yılında en düşük değer alırken 2007 senesinde en yüksek değer almıştır. Azerbaycan bankacılık sektöründe 2007-2010 döneminde genel olarak özkaynaklardaki ufak düşüslere rağmen borç kaleminin daha yüksek oranda arttığı gözlemlenmiştir.

Yabancı sermayeli bankalar ile ilgili yapılan hesaplama, sermaye yeterliliği bileşeninde bir iyileşme olduğunu göstermektedir. Söz konusu bileşenin incelenen dönem boyunca 15,9 ortalama değer ile yabancı sermayeli bankaların en iyi ikinci performans sergilediği bileşen olduğu görülmektedir. Bu bileşen 2007 yılında en düşük değere sahipken, 2010 yılında en yüksek değere sahip olmuştur. Dolayısıyla yabancı sermayeli bankaların yerli sermayeli bankaların tam tersi bir sermaye yeterlilik yapısına sahip oldukları gözlenmektedir.

4.2.2. Aktif Kalitesi

Çalışma döneminde yerli sermayeli bankaların aktif kalitesinde bir iyileşme yaşandığı görülmektedir. Bahsedilen bileşen 2007 yılında negatif değer alırken daha sonraki yıllarda bir yükseliş göstererek pozitif değerler almıştır. Reel sektörün büyümesiyle artan kredi talepleri ve bankaların kredi kullandırırken daha hassas davranması aktif kalitesinin iyileşme nedenleri arasında sayılabilmektedir.

Yabancı sermayeli bankaların ise, aktif kalitesinin incelenen dönemde -12,0 ortalama değerle kötü bir performans sergilediği görülmektedir. Aktif bileşeni analiz döneminde hep negatif değerler almıştır.

4.2.3. Yönetim Yeterliliği

Yerli bankaların yönetim yeterliliği bileşeninin incelenen dönemde ortalama performansının -44,5 olduğu görülmektedir. Sözkonusu bileşen 2007-2010 analiz döneminde inişli çıkışlı bir performans sergilemiştir. 2007 yılında yönetim bileşeni -53,8 değere sahipken, 2008 yılında bir yükseliş yaşayarak -14,2 değerini almış, daha sonraki yıllarda ise daha fazla düşüş yaşamıştır.

Yabancı sermayeli bankaların yönetim kalitesi bileşeni piyasa riskine duyarlılık bileşeni ile aynı ortalama CAMELS değeri olarak en kötü performansı göstermiştir. Bu bileşen 2007 ve 2009 yıllarında pozitif, 2008 ve 2010 yıllarında ise negatif değerler almıştır. Yabancı sermayeli bankaların ilgili bileşen açısından sorunlar yaşadığı söylenebilir.

4.2.4. Karlılık

Analiz döneminde yerli sermayeli bankaların kazançlar bileşeni -15,1 ortalama değerle kötü bir performans göstermiştir. Sözkonusu bileşende incelenen dönem boyunca tek pozitif değer 2007 yılında gözlenmektedir. Bu bileşen 2007 yılında -8,1 değeri, 2008 yılında -31,8 değeri, 2009 yılında -28,2 değeri 2010 yılında ise -8,5 değerini almıştır. Toplam Gelirler/Toplam Giderler rasyosu en yüksek performans gösteren rasyo olmuştur. Sözkonusu bileşen analiz dönemi boyunca pozitif değerler almıştır.

Yabancı sermayeli bankalar likidite ve sermaye yeterliliği bileşeninden sonra en iyi performansı karlılık bileşeninde göstermiştir. Sözkonusu bileşenin incelenen dönem boyunca ortalama CAMELS değeri 9,3'tür. Toplam Gelirler/Toplam Giderler rasyosu ilgili bileşende yerli sermayeli bankalar gibi en yüksek performansı gösteren rasyolardan biri olmuştur. Sözkonusu bileşen analiz dönemi boyunca sürekli pozitif değerler almıştır.

4.2.5. Likidite

Yerli sermayeli bankaların likidite bileşeni -6,5 ortalama değerle kötü bir performans sergilemiştir. Sektör 2007 yılında en likit olmasına rağmen 2008 yılından itibaren likidite sıkıntısı yaşamıştır. Likidite bileşenininde yönetim yeterliliği gibi inişli çıkışlı bir performans sergilediği görülmektedir.

Yabancı sermayeli bankalar açısından likidite bileşenine ait değerlere bakıldığında, analiz döneminde 23,9 ortalama değer ile sözkonusu banka grubunun en iyi performansı sergilediği or-

taya çıkmaktadır. En yüksek performansını 2009 yılında gösteren ilgili bileşen incelenen dönem boyunca pozitif değerler almıştır. Yabancı sermayeli bankaların yerli sermayeli bankalara göre oldukça likit olduğu gözlenmektedir.

4.2.6. Piyasa Riskine Duyarlılık

Yerli sermayeli bankalar bazında 2007-2010 döneminde bileşenler arasında 23,9 ortalama değerle en iyi performansa sahip olan bileşen piyasa riskine duyarlılık bileşeni olmuştur. Bu bileşen 2007 yılında 19,0 değerine sahip olmuş, 2008 yılında ise iyi bir performans göstererek 41,4 değerine yükselmiştir. 2009 ve 2010 yıllarında tersi bir performans sergilemesine rağmen yine de ortalama da en yüksek performansa sahip bileşendir.

Söz konusu bileşenin analiz dönemi boyunca en iyi performans göstermesine menkul kıymetlerin aktifler içindeki payının çok düşük olması ve bu menkul kıymetlerin büyük çoğunluğunun devlet tahvilleri olması, Azerbaycan devletinin sabit döviz kur politikası izlemesi gibi konular önemli katkı sağlamıştır.

Yabancı sermayeli bankalar grubu açısından ise, piyasa riskine duyarlılık bileşeni 2007-2010 döneminde bileşenler arasında -16,4 ortalama değerle en kötü performansa sahip olan bileşenlerden biri olmuştur. Bu bileşen 2007 yılında -38,7 değerine sahip olmuş, 2008 yılında ise bir iyileşme göstererek 1,7 değerine yükselmiştir. Ancak sonraki yıllarda tekrar kötü bir performans sergilemiştir.

İlgili bileşenin yerli sermayeli bankaların aksine yabancı bankalarda oldukça kötü bir performans gösterdiği görülmektedir. Bu durumun nedenlerine bakıldığında yabancı sermayeli bankaların yerli sermayeli bankalara göre daha riskli enstrümanlara yatırım yaptığı ancak Azerbaycan ekonomisinin henüz yeterince gelişmemesi nedeniyle bu bileşenin negatif değerler aldığı gözlenmektedir.

5. Genel Değerlendirme ve Sonuç

1991 yılında bağımsızlığını kazanan Azerbaycan merkezi planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçme yolunda önemli bir çok düzenleme yapmıştır. Bunlar içinde en önemlisi bankacılık sektörü ile ilgili getirilen düzenlemelerdir. Fon akımlarının önemli bir bölümünün gerçekleştiği bankacılık sistemi ile ilgili yeniden yapılandırma çalışmaları başlamış ve bankaların faaliyetlerinin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kararların alınması ve uygulanma yetkisi Azerbaycan Merkez Bankasına verilmiştir. Azerbaycan Merkez Bankası gelişmiş ülke tecrübelerinden de yararlanarak aldığı kararlarla bankacılık sektörünün gelişmesinde önemli bir aktördür.

Azerbaycan'da 2008 Küresel Krizi ile beraber bankaların çok ciddi denetlenmesi ve risk yönetimi konuları daha önemli hale gelmiştir. Bu kapsamda uluslararası standartlar bakımından Azerbaycan Merkez Bankası'nın getirdiği kriterlerle bankacılık sektörü risk yönetimi konusunda yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bankacılık alanında getirilen son düzenlemelerin sektörün performansı, etkin gözetimi ve denetimi üzerine odaklandığı görülmüştür.

Bankacılık sektöründe alınan kararların ve önlemlerin yeterli düzeyde olup olmadığının, banka karlılığının artıp artmadığının izlenmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen yöntemlerden birisi de CAMELS derecelendirme sistemidir. İlk kez ABD’ de geliştirilen CAMELS derecelendirme sistemi bankaların performanslarının tespit edilmesinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Çalışmada Azerbaycanda faaliyet gösteren yerli sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların 2007-2010 dönemi boyunca performansları CAMELS derecelendirme sistemi aracılığı ile değerlendirilmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre yerli sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara oranla daha kötü bir performans sergilediği görülmektedir. Bu bankalar sürekli dalgalı bir performans sergileyerek 2007 yılında -3,9 değeri, 2008 yılında -10,4 değeri, 2009 yılında -9,8 değeri, 2010 yılında -16,6 değerini almıştır. Yabancı sermayeli bankaların CAMELS bileşik performans değerleri ise, sürekli pozitif olmuştur. Fakat sözkonusu bankalar da normalin altında bir performans göstermiştir. Yabancı sermayeli bankalar 2007 yılında 7,2 değerine sahipken, 2008 yılında bir yükseliş göstererek 9,5’e ulaşmış, 2009 ve 2010 yıllarında ise, sırasıyla 5,4 ve 4,2 değerlerine gerilemiştir.

Tek tek bileşen bazında bakıldığında, yerli sermayeli bankalar aktif kalitesi ve piyasa riskine duyarlılık bileşeni açısından yabancı sermayeli bankalardan yüksek performans sergilemiştir. Bu durumun nedenleri arasında yerli sermayeli bankaların aktiflerinde kredilerin payının çok yüksek olması, menkul kıymetlerin aktifler içindeki payının çok düşük olması ve bu menkul kıymetlerin büyük çoğunluğunun devlet tahvillerinden oluşması gösterilebilir. Yabancı sermayeli bankalar ise, yerli sermayeli bankalara oranla sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi, likidite durumu ve karlılık bileşeninde daha yüksek bir performans sergilemiştir. Yabancı sermayeli bankaların dış şoklara daha açık olması nedeniyle daha likit kalmayı tercih etmesi, yerli bankalara oranla daha kaliteli personel imkanına sahip olması, yurt dışından daha ucuza kaynak bulması avantajları arasında sayılabilir.

Analiz sonuçlarına göre gerek yerli sermayeli gerekse yabancı sermayeli bankaların Azerbaycan bankacılık sektörünün yaşadığı birtakım sorunlar, hukuki ve teknolojik altyapının yeterli olmaması, tasarruf birikiminin yetersizliği, dışa bağımlı kaynak yapısı, etkin iç denetim ve kontrol sisteminin olmaması, sektörü bilen nitelikli personelin çok az olması, borçlanma maliyetlerinin ülkenin ekonomik durumuna da bağlı olarak çok yüksek olması, yeterince çeşitlendirilmiş finansal ürün ve varlıkların bulunmaması dezavantajları arasında gösterilmektedir. Ayrıca Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Sovyetler Birliğinden kalma acı deneyimin sonucu olarak insanların bankalara güvenlerinin azalmasından dolayı yeterli mevduatın toplanamaması, ülkedeki sermaye piyasasının henüz gelişmemiş olması ve benzeri nedenlerle yeterli bir performans gösteremediği görülmektedir.

Önümüzdeki dönemlerde Azerbaycan’da bankaların ürün çeşitlendirilmesine dayalı yaklaşım sergilemeleri, teknolojik altyapıya yatırım yapmaları, etkin gözetim ve denetim sistemleri kurmaları, risk yönetim standartlarını uygulamaya başlamaları, özellikle de halkın bankalara olan güveninin artırılmasına yönelik çalışmalar ortaya koymaları, hizmet ve ücret politikalarında iyileştirme yapmaları, banka personelinin bilgi ve becerisini artırmaya yönelik eğitimler düzenlemeleri ve hizmet kalitesini iyileştirilmesi ile beraber işlem sürelerini kısaltmalarında Azerbaycan Bankacılık Sektörünün performansının artacağı beklenmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

- [1] Selçuk Hasan (2004). *Yeni Yüzyılda Azerbaycan'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, İstanbul: Tasam Yayınları,
- [2] Akdiş Muhammet, *Azerbaycan'da Bankacılık ve Mali Kurumlar*, <http://kisi.gediz.edu.tr/makdis/en/2012/02/20/azerbaycanda-bankacilik-ve-mali-kurumlar/>, [14 Ekim 2011].
- [3] Aras Osman Nuri (2003). *Azerbaycan Ekonomisi: Makro Ekonomik ve Sektörel Analiz*, Bakü: Kafkasya Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- [4] Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (2010), *Yıllık Faaliyet Raporu*.
- [5] Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (12/2010), *Statistik Bülleten*.
- [6] Hirtle B., Lopez J. (1999). "Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations" *Federal Reserve Bank of New York economic Policy Review*, Vol.5, Nu.1, 1-19.
- [7] Kaya Yasemin Türker (2001). "Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi", *BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları*, No.6/2001.
- [8] Federal Deposit Insurance Corporation (2004), "*Basic Examinations Concepts and Guidelines*", Risk Management Manual of Examinations Policies, <http://www.fdic.gov/regulations/safety/manual/section1-1.pdf>, [05 Aralık 2011].
- [9] Comptroller of the Currency Administrator of National Banks (2003). "*Community Bank Supervision*", -Comptroller's Handbook, s. 43, <http://www.occ.treas.gov/publications/publications-by-type/comptrollers-handbook/cbs.pdf>, [5 January 2011].
- [10] Fettahoğlu Abdurrahman ve Kılıç Çağlar (2005). "*Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi ile Değerlendirilmesi*", 9. Ulusal Finans Sempozyumu, Nevşehir, 89-128.
- [11] Federal Financial Institutions Examination Council, "*Larg Banks Supervision*", Comptroller's Handbook, http://ithandbook.ffiec.gov/media/22019/occ-comptr_handbook_large_bank_superv.pdf. may 2011, [5 January 2011].
- [12] Sakarya Şakir (2010), "*CAMELS Derecelendirme Sistemine Göre İMKB'deki Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Karşılaştırmalı Analizi*", Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Alaeddin Yavaşca Özel Sayısı, 7-21.
- [13] Şen Ali ve Solak Süleyman (2011), "*Ticari Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi: Türkiye Örneği*", Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Cilt.48, No.554, 51-70.
- [14] Thomson James B. (1991), "*Predicting Bank Failures in the 1980s*", Federal Reserve Bank of Cleveland Economic Review, Vol.27, Nu.3, 9-20.
- [15] Persons Obeua S. (1999), "*Using Financial Information to Differentiate Failed vs. Surviving Finance Companies in Thailand: An Implication for Emerging Economies*", *Multinational Finance Journal*, Vol. 3, Nu. 2, 127-145.
- [16] Cole R.A. ve Gunther J.W., "*A CAMEL Rating's Shelf Life*", Federal Reserve Bank of Dallas Financial Industry Studies, December 1995, <http://www.dallasfed.org/banking/fis/fis9502.pdf>. 14. 11. 13-20, [25 Aralık 2011].
- [17] Gilber R. Alton ve diğerleri (2000), "*The Role of Downgrade Model in Bank Surveillance*", Federal Reserve Banks of St.Louis Working Papers Series, 1-34.
- [18] Derviz A. ve Podpiera J. (2004), "*Predicting Bank CAMELS and Standard and Poor's Ratings: The Case of Czech Republic*", *Czech National Bank Working Papers Series*, 1-25.
- [19] Tosuner, A., Aydoğan E. M. ve Pekkaya S. (2002), "*Türk Bankacılık Sisteminde Finansal Risk Analizi*", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Cilt. 17, No.197, 47-67.
- [20] Ersoy Ersan (Eylül-Ekim 2003), "*CAMEL Derecelendirme Sistemi'ne Göre TMSF'ye Devredilen ve Devredilmeyen Bankaların Karşılaştırmalı Analizi*", *Activ Bankacılık ve Finans Dergisi*, 1-9.

- [21] Canbaş, S., Çabuk, A. ve Kılıç, S.B. (2005), "Prediction of Commercial Bank Failure via Multivariate Statistical Analysis of Financial Structures: The Turkish Case", *European Journal of Operational Research*, 528-546.
- [22] Çinko Murat ve Avcı Emin (2008), "CAMLES Dereceleme Sistemi ve Türk Bankacılık Sektöründe Başarısızlık Tahmini", *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, Cilt. 2, No.2, 25-44.
- [23] Boyacıoğlu M.A., Kara Y., Baykan Ö.K., (2009), "Predicting Bank Financial Failures Using Neural Networks, Support Vector Machines and Multivariate Statistical Methods: A Comparative Analysis in The Sample Of Savings Deposit Insurance Fund (SDIF) Transferred Banks in Turkey", *Expert Systems with Applications*, 36(2), 3355-3366.

Gülcan ÇAĞIL / gulcancagil@marmara.edu.tr

I graduated from Business Administration of the Faculty of Management of Istanbul University in 1999. I completed my master's degree in Banking of The Institute of Banking and Insurance from Marmara University in 2001. I have a Ph.D. of Banking at Marmara University.

Shahriyar MUKHTAROV / sitki.gozlu@bahcesehir.edu.tr

I graduated from International Economics Relations of the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Azerbaijan State Economic University in 2010. I got my master's degree from the Department of Banking of the Institute of Banking and Insurance at Marmara University in 2010. Since September 2011 I have been working as a teaching assistant in Qafqaz University, World Economy Program. Besides that from 2012 I have been following my PHD in Marmara University in the Institute of Banking and Insurance, Department of Banking. I am interested in Monetary Theory and Policy, Bank Management, Banking Theory and Policy.